

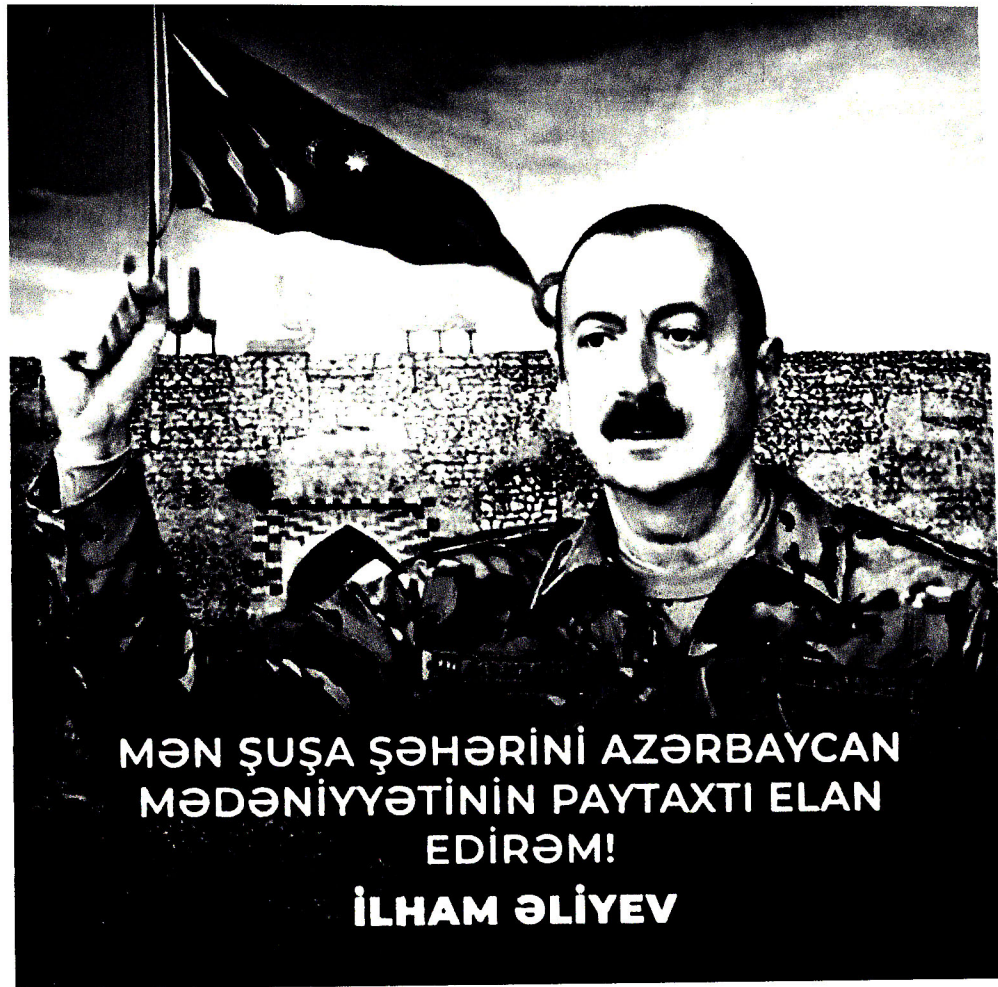
Əziz Şuşa, sən azadsan!

Şuşa bir əfsanə qəhrəmanına, zalım əjdahanın - əbədi bir Şərin girov götürdüyü varlığa çevrilmişdi... Tarixi faktlar, ya da dəlil-sübutlar təsir gücünü itirirdi, inam bəzən bir sözdən, bəzən öləziyin bir işıqdan asılı qalırdı. Dünya ikili standartlarla canımızı boğaza yıgılmışdı, səbr kasası da daşdıqca daşır, bir xəyri olmurdu. Əvvəl uşaq, sonra yeniyetmə, illərlə gənc ağıllığımızla nə isə anlamağa çalışır, ədalətsiz zamanın içində Şuşa – Qarabağ necə olacaq bəs? – deyər düşünür, cavabsız suallar içində aciz qalırdıq. Sənət Qarabağ mövzusunda susmur, yeni gələn nəsillərə də anlatmaq istəyirdi olub keçənləri... Tarix keçmişini daha dəqiq, daha dərin ifadə, izah etmək üçün yeni üsullar axtarır, müasir vasitələrə əl atır, dünyanın dəbdə olan dillərini işə salsa da, ürəyi soyumurdu. Çünki «indiki» adlandırdığımız zaman xoş bir şey vəd etmirdi, «danışqlar», «diplomatik həll», «status» və s. sözlər də zəif təsir bağışlayırdı...

... Sanki 44 il yaşadığı 44 gündə! Özümüzü daha yaxşı tanıdıq; necə də birlik, ədalət, iradə, güc, əzm, bütövlük varmış xalqımızda. Yurdumuz necə gözəlmiş, ruhumuz necə pakmış, solmayan arzular mütləq yerinə yetməliymiş – gec, ya tez... İlahi ədalət varmış yer üzündə. Bütün bunlara tarixi savaşa – Vətən müharibəsi və igidlərimizin qanı-canı bahasına qazandığımız Qələbə inandırır bizi. Ali Baş Komandanın –

Əziz Şuşa, Sən Azadsan! – nidasını bir ömür gözləmişdik. Böyük, tarixi Zəfərdən sonra daha ciddi və mühüm mərhələ yetişirdi xalqımız üçün. Azad Qarabağın bundan sonrakı həyatı hər kəsin ömrünün işinə, amalına çevrilməli idi... Çünki düşmən daşı-daş üstə qoymamışdı. Torpağın canını incitdikcə incitmiş, gözəllər gözəli vətənimizi viran qoymaq üçün hər şey etmişdi!

Böyük Zəfərimizdən sonra Şuşa mövzusu hamının bir-birinə dəfələrlə danışdığı həyat hekayəsi təsiri bağışlayır. İgidlərimizin çətin yollardan keçib, sıldırım qayalara, dağlara dırmaşmış düşməni əbədi mat qoyması haqqında gerçəklər dastanlara sığmayacaq qədər qeyri-adi gəlir adama... Həm də bu tarixi işdə hər kəsin payı var; kiminsə dostu, doğması, əzizi, başqasının duaları gedib çatıb oralara... Ancaq 44 gündə bütöv xalqın qəlbi «unison» vəziyyətində döyünübse və hər kəsin hədəfi eyni olubsa, deməli, doğrudan da, Qarabağa qayıdırsın – Zəfər dastanı hamının bioqrafiyasıdır. Ona görə də ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev o payız səhərində - Əziz Şuşa, sən azadsan! – deyəndə sanki bütöv xalq dözülməz məhkumluqdan, ən ağır yükədən, ən dəhşətli əzabdan qurtulmuş oldu. Azad olan sadəcə torpaq, coğrafi ərazi, xəritələrə sığan yerlər deyil, həm də ruhumuzdu. Əl-

**MƏN ŞUŞA ŞƏHƏRİNİ AZƏRBAYCAN
MƏDƏNİYYƏTİNİN PAYTAXTI ELAN
EDİRƏM!
İLHAM ƏLİYEV**

bəttə, 44 günlük (əslində uzun illər, üstəgəl, 44 gün) müharibənin siyasi, hərbi, diplomatik, texniki, strateji və s. tərəfləri elmin, politologiyanın mövzudur və bu haqda mütəxəssislərin dərsləklər yazacağına inanırıq. İstənilən halda metafizika da öz sözünü deyir, hansısa bir ovqatın, ruhun, ab-havanın o möhtəşəm qalibiyyətə apardığına inanıram... Axı bizim azad etdiyimiz torpaqlar da ruhun, qəlbin, sevginin, sənətin məskəni olub, oralara döyüşlə, igidlərimizin qanı-canı bahasına, xalqın birliyi, özmi ilə dönmüşüksə, özümüzle ilk növbədə mədəniyyəti qaytarmalıyıq... Qarabağın səması da, təbiəti də, barbarların əməllərindən bezgin torpağı da darıxıb sözün, sənətin, musiqinin təntənəsindən ötrü...

İşğaldan azad olan torpaqlara böyük qələbədən sonra ilk dəfə gedən hər kəsin duyğuları, reaksiyası bənzərdir, mənəcə. Daha doğrusu, bu boyu fərqli hissələr, bir-birini döyən düşüncələr rahatlıq vermir. Əlbəttə, qürur, sevinc, fərəh - bir oksigen balışı kimi ciyərdə nəfəs almağa kömək edir. Amma həm də yerlə-yeksan məkanları görmək insanda sözə gəlməyən bir hüzn yaradır. Bir divarı, bircə qapısı, bacası qalmış evlərdən bir vaxtlar insan səsi, insan nəfəsi, insan duyğuları əskik olmayıb. Bu yalın divarlar, tavanı ucmuş yurd yerlərinə indi təbiət köç edib. İllərdir ki, minalanmış, ayaq basmaq mümkün olmayan torpaq kol-kos, ot basıb... Avtobusun pəncərəsindən baxıb düşünürəm – sanki bir simvoldur, həyat əlamətidir, yaşılın buz soyuğa, boz boşluğa üsyanıdır... Bütün bu 30 ildə nə xalq təslim olub, nə Qarabağ. Vətən bu möhtəşəm hüriyyətinə qovuşana kimi hər gün, hər an azad olub, bu yolda bircə addım, yarımca addım qabağa gedib... Bu azadlıq dastanı – musiqinin, kinonun, ədəbiyyatın, rəssamlığın – bütöv sənətin dilindən düşməyib.

Cənubi azərbaycanlı fotoqraf, həm Birinci, həm də ikinci Qarabağ müharibəsi zamanı tarixi fotolar çəkmiş, həqiqətlərimizin dünyaya çatdırılmasında müstəsna xidmətləri olan Reza Diqqəti yazır ki, «Dün-

yanın əksər döyüş bölgələrində olduğum son 40 ildə çoxlu ordular tanımışam və onların müharibə və sülh dövründə də fəaliyyət göstərdiyini görmüşəm.

...2020-ci ildə gördüyüm Azərbaycan Ordusu tamamilə fərqli idi, onlar torpaqları geri almaq və əraziləri azad etmək üçün hərəkətdə olan BMT-nin 4 qətnaməsi ilə erməni işğalına son qoyulmasını tələb edirdi. Onlar çox cəsarətlə döyüşürdülər və mən onların çox çətin anlarda həmişə gülürüz və yüksək əhval-ruhiyyədə olduqlarını gördüm. Onların öz mədəniyyətlərini, adət-ənənələrini necə sevdiklərinin şahidi olmuşam və demək olar ki, hər yerdə musiqi aləti olub. Azərbaycanlılar musiqini, mədəniyyəti sevirlər».

Görünür, Qarabağı ayrı cür almaq mümkün də deyildi. Hüdudsuz vətən sevgisi, fiziki güc, özəm, cəsarət, dəqiq döyüş taktikası, siyasi arenada iradə, dönməzlik həm də tarixin, elmin, sənətin coşdurduğu ruhla, enerji ilə müşayiət olunmalı idi. Bütün bunların cəminin nəticəsi kimi - ölkə Prezidenti tərəfindən Şuşanın «Mədəniyyət paytaxtı», 2022-ci ilin «Şuşa İli» elan olunması o qədər ürəyimizdəndir ki...

Səhərin açılar-açılmaz xoş xəbər, imisti video-kadrlar sosial şəbəkələri, mətbuatı bürüdü; ölkə Prezidenti İlham Əliyevə özü sükan arxasında, birinci xanım Mehriban Əliyeva ilə birgə alaqların Bakının adamsız küçələrindən, dümdüz yollarından keçib Şuşaya yollanı. Əgər illər öncə belə bir kadr hansısa filmə yer alsaydı, düşündük ki, müəlliflər fantastik mövzulara baş vurublar. Axı doğrudan da bu, fantastikadır; həm də belə, bu şəkildə, formatda olması. Şuşayla isə ayrı cür mümkün də deyilmiş... Elə həmin səfərdə Prezident bütün 44 günlük savaşın az qala hər anı etdiyi tarixi çıxışların ən təsirlişini edəcəkdə Şuşada:

«Biz dünən gecə Şuşada qalmağa qərar verdik, halbuki Bakıya qayıtmalı idik. Ancaq mən hesab etdim ki, mütləq gecə Şuşada qalmalıyıq. Çünki Azərbaycan Prezidenti ilk dəfədir ki, Şuşaya gə-

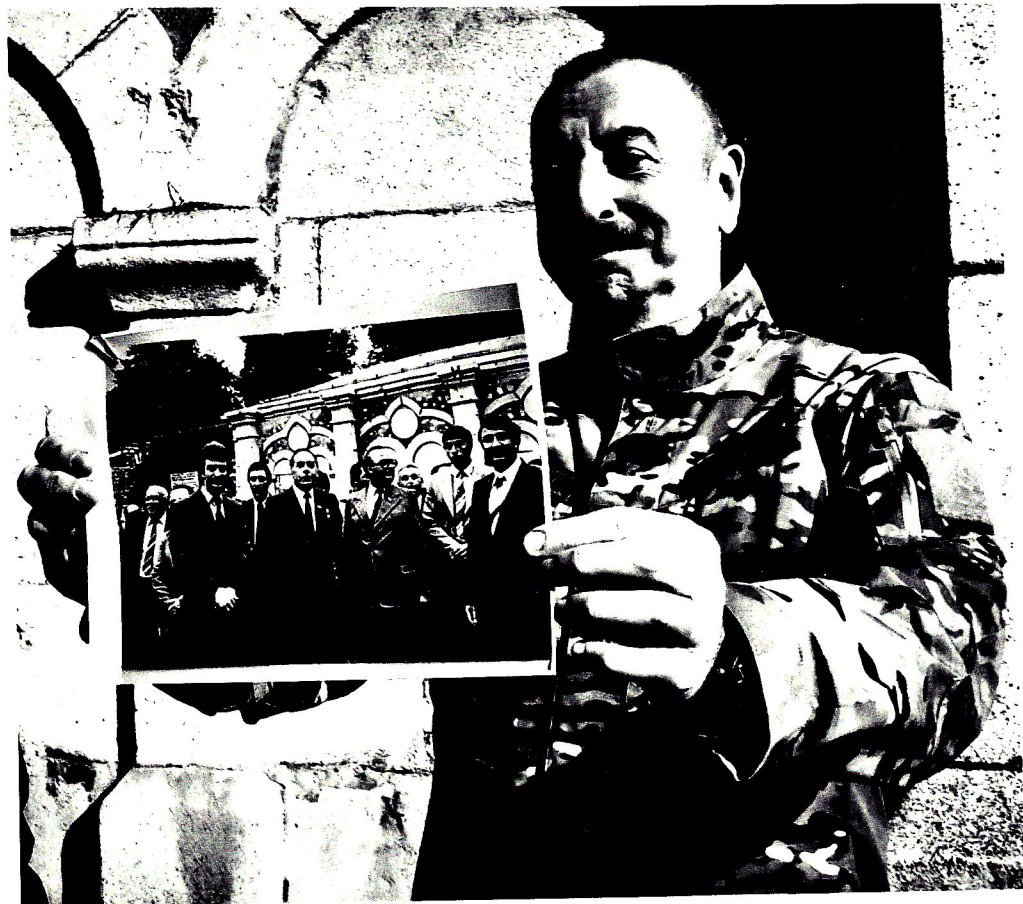
lib. Bizim müstəqilliyimizin təxminən otuz yaşı var. Ancaq bu otuz il ərzində birinci dəfə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan Şuşaya gəlib, Şuşada qalıb və sözün düzü, Şuşadan getmək istəmir.

Şəhərin nadir memarlığı, relyefi, təbiəti, havası, aurası təkrar olunmazdır. Mən dünən qeyd etdiyim kimi, Şuşada iki dəfə 1982-ci ildə olmuşam. O vaxt burada bir neçə kütləvi tədbir keçirilmişdir. Yəni Şuşanı dünənki kimi, bugünkü kimi, bu formada görmək mənə nəşib olmamışdı. Bir daha gördüm ki, bu şəhərin nadir aurası, təbiəti, memarlığı bizim böyük sərvətimizdir.

Bu gecə cəmi beş saat yatmışam. Saat 5-də oyanmışam, bilmirəm nəyə görə. Bəlkə dünənki gün

çox həyəcanlı idi. Çünki Şuşanı görmək, Şuşaya qayıtmaq təkrar olunmaz bir hissdır. Ola bilər, Şuşanın səfalı təbiəti, havası kifayət edir ki, insan heç çox yatmaq da istəmir. Bakıya dönməzdən əvvəl yenidən gəlmişəm buraya, Cıdır düzünə, Şuşanın tarixi yerinə ki, bir daha Azərbaycan xalqına öz sözümü deyim. Deyim ki, biz xoşbəxt xalqıq, biz öz ərazi bütövlüyümüzü bərpa etmişik. Xoşbəxt xalqıq ki, özümüzü müstəqil dövlət kimi təsdiq etmişik. Bir daha deyim ki, Şuşa bizimdir! Qarabağ Azərbaycandır!»

Azad Şuşanın – Mədəniyyət paytaxtımızın reper-tuarına nəzər salanda qürur duyur adam. Ona görə ki, qədim mədəniyyəti olan xalqın həm də güclü ordusu

var, yaxud da əksinə. Çağdaş dünyada bu hərtərəfli-lik son dərəcə mühümdür. Heydər Əliyev Fondunun, Mədəniyyət Nazirliyinin, Yazıçılar Birliyinin və başqa mədəni qurumların təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirlər həm də xarakterimizin, vətənimizə sevgimizin təzahürüdür. Bu tədbirlərin içərisində Xarıbülbül musiqi festivalının və Vaqif Poeziya Günlərinin özəl yeri var...

Xarıbülbül Musiqi Festivalı ilk dəfə məşhur xanəndə Seyid Şuşinskiyin 100 illik yubileyi şərəfinə 1989-cu ildə keçirilib. Festival hər il may ayında Yaponiya, ABŞ, Türkiyə, Almaniya, İsrail, İtaliya, İspaniya, Avstriya, Əfqanıstan kimi ölkələrin və SSRİ respublikalarının iştirakı ilə keçirilib. Qarabağ münaqişəsinin başlaması və Şuşa şəhərinin işğal olunması ilə festivalın keçirilməsi mümkün olmayıb. Sonuncu festival 1992-ci ilin may ayında keçirilib. Ağdam şəhəri işğal olunana qədər orada keçirilib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 2021-ci il 7 may tarixli sərəncamı ilə Şuşa şəhərinin ölkənin Mədəniyyət paytaxtı elan edəndən sonra, elə bu sərəncamla Vaqif Poeziya Günləri və "Xarıbülbül" festivalı da bərpa olunub. Böyük qayıdışımızdan sonra bu mədəni tədbirlərin konsersiyası da xeyli incəliklə seçilib. Xarıbülbül festivalında ölkəmizdə yaşayan müxtəlif xalqların rəqs ansambllarının çıxışı nə qədər tolerant millət olmağımızın ifadəsidir. Yaxud da Şuşada, Cıdır düzündə Qarabağ şikəstəsinin səslənməsi necə də böyük arzumuz idi. Axı illərlə hər bir uğurumuzda, hər bir sevincimizdə, şad günümüzdə məhz bunu arzulamışdıq – «O gün olsun ki, Şuşada keçirək, Cıdır düzündə qeyd edək...» - demişdik. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin bir vaxt söylədiyi kimi:

«Arzu edirəm ki, sizinlə birlikdə yenidən Şuşaya gedək. İnanıram ki, biz gedəcəyik. Buna inanın. Şuşa təkcə şuşalılar üçün deyil, hər bir azərbaycanlı üçün əziz bir anlayışdır, deyə bilərik ki, Azərbaycanın gözüdür, hər bir azərbaycanlı üçün iftixar mənbəyidir. Ona görə də Şuşa təkcə yaşayış məkanı deyildir. Şuşa bizim milli rəmzimizdir,

mədəniyyətimizin, tariximizin rəmzidir. Şuşa hamı üçün əzizdir. Amma tək Şuşa yox, Laçın dağları da əzizdir. Laçın Azərbaycanın ən yüksək dağları, gözəl, səfalı meşələri, bulaqları, çayları olan bir diyarımızdır. Biz heç vaxt Laçınısız yaşaya bilmərik. Ağdam kimi gözəl bir şəhər, məkan, bağbağat, gözəl yer, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı, Kəlbəcərin o yüksək dağları, çeşmələri, İstisuyu - biz onlarsız heç vaxt yaşaya bilmərik. Heç vaxt Azərbaycanı bu gözəl guşələrsiz təsəvvür edə bilmərik».

Ümummilli liderin dediyi bu təsirli fikirlər hər kəsin ürəyindən xəbər verib. Amma məhz indi bu arzular çin olduğu məqamda hər şeyin – sözün, sənətin, musiqinin anlamı dəyişir, dərinləşir... Sanki bu böyük qələbə tanımadığımız bir rəng əlavə edir ömrümüze.

Bu məqamda dərğimizdə elə bu səhifədə yer alan QR kodu mobil telefonlarımızda oxutmaqla «Bura vətəndir» komposiyasını dinləyə bilərsiniz. Cıdır düzündə, bu il keçirilən növbəti Xarıbülbül festivalı çərçivəsində baş tutan bütün konsertlərin himni hesab etmək olar bu ifanı. Bəstəsi Cavanşir Quliyevə, sözləri Dilsuza aid olan, böyük sənətkarımız Akif İslamzadənin səsi ilə sevdiyimiz bu əsər indi Şuşada, Cıdır düzündə Tanrının mesajı kimi səslənir. Cıdır düzündə əhatələmiş dağlar ən təbii və dəqiq fondur, ifaçıların üzündəki məmnuniyyət xoşbəxt sənətkar obrazının məhz belə olduğuna inandırır adamı. Axı illərlə Amerikadan Asiyaya, Avropadan Şərqi ölkələrinə kimi dünyanın dörd bir yanında konsertlər verən, milli musiqi sənətimizi ölkə hüddurlarından kənarında təbliğ edən Cəngi qrupu bu günü gözəlmişdi.

+++

Xatırlayıram, bir neçə il öncə Bakıda keçirilən Avropa Oyunları şərəfinə, idmançılarımıza dəstək olmaq üçün verdiyi konsertdə də qrupun rəhbəri, Xalq artisti Mircavad Cəfərov bu arzusunu dilə gətirmişdi. Konsert boyu elə səhnədəncə idmançılarımızın qalibiyyətini elan edən sənətkar o zaman bu arzunun, əsas qələbənini, Şuşada «Bura vətəndir» - deməyin, «Azad Qarabağ» komposiyası ilə hürrüyyətin ən ali məqamını sənətə çevirməyin çox da uzaqda olmadığına inanırdımı görən?! Məncə, hamı inanırdı... Sadəcə səbrimiz tükənirdi, tabımız qalmırdı, ürəyimiz üzülürdü. Qarabağ bütün həsrətlərin ən ağırını, bütün gözləntilərin ən üzücüsünü yaşatdı bizə. Yəqin ondandır ki, vüsali bu qədər şirindir. Elə bu məqamda növbəti QR kodu oxudub «Cəngi»nin «Azad Qarabağ»ını dinləyin.

Əziziməm Qarabağ...

Qarabağım, Şuşam gəl... Şəhid ruhlar şad olar, yol eylər Qarabağa... Vətən gözlərin aydın... – bayatılarımızla səsleşən bu misralardan, Qarabağ şikəstəsinin motivləri üzərində oxunan bu sözlərdən necə təsirəlməyəsən?!

Amma indi ən gözəl əsəri Şuşa yaradır... İndi qəhrəmanlıq tarixini Qarabağın özü yazır! «Cəngi» min illərin o tayından gələn sənətə söykənib Şuşanın, Qarabağın sözünü dilə gətirir; musiqinin, bənzərsiz ifanın, eyni hədəfə vuran bütöv qrupun istedadının sayəsində edir bunu! Dinlədikcə bir yandan döyüş səhnələri göz önünə gəlir, digər tərəfdən də gecə Tanrıyla üz-üzə durub pıçıldılı dualarını qoy üzünə göndərən anaların hüznü siması... Şəhid, gəzi ailələrinə, az qala üç minə yaxın oğulu bu yolda itirən xalqa yeganə təsəlli, yaralara tək məlhəm məhz qələbə ola bilərdi! Elə bu musiqi də qələbə ovqatı ilə adamın içini fərəhlə, sevinclə, bütün itkilərə görə təsəlli ilə doldurur.

+++

Hələ Sovet dövründə əsas Ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan Vaqif Poeziya Günlərinin dərin siyasi anlamı vardı. Qarabağın və burda yaranan sözün, musiqinin, sənətin əsl və özəli sahiblərini İttifaq xalqlarına və dünyaya anlatmağın ən gözəl üsulu bu cür mədəni tədbirlər, festivalların təşkilatı idi. Vətən müharibəmizdən sonra keçirilən ilk Vaqif Poeziya Günlərində ölkə Prezidenti bu tədbirin tarixi səbəblərini və bu gün üçün əhəmiyyətini xüsusi qeyd etdi:

«Müharibədən sonra mən ilk dəfə Şuşaya bu il yanvarın 14-də gəlmişdim. Bu tarix də təsadüfən seçilmədi. Çünki o tarixdən 39 il əvvəl burada Ulu öndərin iştirakı ilə Vaqifin məqbərəsi açılmışdı və məhz yanvarın 14-də mənəm buraya gəlməyimin çox böyük rəmzi mənəsi var idi. Buraya ilk səfərimdə ilk göstərişlərdən biri də o oldu ki, Vaqifin məqbərəsi bərpa edilsin, çünki vandallar bu məqbərəni dağıtmışdılar, sökmüşdülər. Vaqifin içəri-dəki bərelyefini, sinə daşını sökmüşdülər. Yəni onlara xas olan vandalizm törətmişdilər, necə ki, azad edilmiş bütün başqa torpaqlarda biz bunun şahidiyik. Məqbərənin bərpasını Heydər Əliyev Fondu öz üzərinə götürdü və bu gün biz bu məqbərənin önündə Vaqif Poeziya Günlərinə start veririk. Vaqif Poeziya Günləri də bərpa edildi, «Xarıbülbül» festivalı da bərpa edildi...»

Şuşada sözün, sənətin tənənəsini görmək çox ali, sehrli, hətta sözə gəlməz duyğudur. Həm də axı bu yolda çox zəhmət çəkib bu xalq, böyük iradə və səbr, əzm nümayiş etdirib. Ona görə mənə elə gəlir ki, biz hələ uzun illər ədəbiyyatın, rənglərin, musiqinin vasitəsiylə bu dərin duyğunu, sehrli ovqatı əbədiləşdirməyə çalışacağıq... Bəlkə əslində Şuşadan yazmaq, Şuşanı vəsf etmək, onun şənində əsərlər yazmaqdan daha vacib, daha şərəfli olan Şuşanı yaşamaqdır! Tanrının bu gününə şükür olsun! Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Ailələrinə səbr versin! Qazilərimiz sağlamlıqlarına qovuşsunlar! Amin!